

УДК 37.018.1

Леся Грицик, вихователь дитячого будинку "Оранта",
Львівська обл., м. Дрогобич

РОЛЬ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ ТА ЕТНОПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї

У статті висвітлюється роль родинного виховання особистості дитини та етнопедagogічні традиції виховання в сім'ї.

Ключові слова: традиції, звичаї, дитина, виховання, сім'я, родина.

Літ. 4.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. У "Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті" одним із пріоритетних напрямків освітньо-виховного простору проголошується утвердження родинних цінностей: доброти, краси, працелюбності, відповідальності, взаємоповаги та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволяє зазначити, що над проблемою родинного виховання дітей на основі народних традицій, звичаїв та обрядів працювало багато педагогів, етнографів, істориків, це зокрема праці, в яких розкрито особливості виховання дітей у традиційній українській сім'ї, М. Грушевський, Б. Грінченко, І. Огієнко, Г. Сковорода, В. Сухомлинського, С. Русова.

Важливі питання теорії і методики української родинної педагогіки висвітлюються в працях Г. Ващенко, М. Стельмаховича, О. Вишневського, О. Духновича, Є. Сявко.

У педагогічній літературі недостатньо широко розкрито взаємозв'язок споконвічних українських родинних традицій і сучасних проблем родинного виховання.

Щоб виховувати дитину, треба віддавати їй своє серце, любити її. Але цього замало. Потрібні ще почуття відповідальності, терпіння, знання особливостей її розвитку та вміння виховувати.

Мета статті. Висвітлити роль, значення і методи родинного виховання на особистість дитини.

Виклад основного матеріалу. "Звичаї нашого народу – це ті прикмети, по яких розпізнається народ не тільки в сучасному, а й в його історичному минулому". Ці звичаї та традиції вироблені віками і відображають тисячолітній досвід народу, його світовідчуття.

Невід'ємною частиною культури була народна родинна педагогіка. Саме в родинному вихованні закладається фундамент особистості, основи людяності, корінь духовності.

Серед усіх геніальних винаходів людства одне

з провідних місць посідає сім'я, родина. Саме вона є тим могутнім феноменом, який найтісніше об'єднує людей у родинне гніздо на основі шлюбних і кровних взаємозв'язків. Тож не дарма кажуть: коли міцна сім'я, то й сильна держава [1, 3].

Народна педагогіка дає можливість глибше пізнати свій народ, його традиції, нерозривну єдність з попередніми поколіннями.

Ми починаємося від наших батьків, від землі. Усвідомлення себе в єдності з родом і природою спонукає людину уважно ставитися до всього, що її оточує, перейматися світобуттям, та задумуючись над його потаємною суттю [3, 6].

Кожна людина обов'язково повинна знати свій родовід: своє походження, своїх батьків, дідів і пращурів. За звичаєм – до сьомого коліна. Людина існує лише в роді, для роду і через рід. За переконанням наших пращурів, незнання дерева роду свого обертається в наступних поколіннях великим лихом.

Сім'я – святиня. Наші предки славили силу і міць, велич і красу своєї родини, оспівували її високі моральні якості в піснях, прислів'ях, приказках: "Свого роду не цурайся", "Від родини йде життя людини", "Без сім'ї нема щастя на землі".

Із сім'ї починається спільне виховання. У сім'ї, закладаються коріння, з якого виростають потім гілки, квіти, плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи [1, 22].

До надбань народної педагогіки належить рідна мова, усна народна творчість, національні традиції, звичаї, обряди, народні ігри та іграшки, сімейно-побутова культура.

В основному усна народна творчість, яка, сягнувши своїм корінням у глибину віків, донесла до нас історію нашого народу. Несла вона наші знання линувши і на крилах пісні, і в шепоті казки, і в гуморі анекдота, і в думі, легенді, приповідці.

В народній педагогіці найбільшу увагу приділено вихованню дитини від одного до п'яти років, якраз тоді, коли дитина найінтенсивніше

РОЛЬ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ ТА ЕТНОПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї

росте і розвивається. Народньо-педагогічні звичаї, традиції та обряди вироблялися емпірично і формувалися віками. Кожна мати, кожен батько наслідуючи традиційні обрядові дійства, своїми батьківськими почуттями завжди сприяли тому, щоби дитина засвоювала світ, довілля, рідну мову, материнську пісню, набувала різних побутових знань через радість пізнання.

З перших днів дитину привчають до здорового способу життя, використовуючи оздоровчі сили природи: сонця, води, повітря, поклавши в основу виховання її фізичне здоров'я. З колискового віку дитині прищеплювали любов до пісні. Колискова пісня – світ добра, краси і справедливості. Народна творчість вчить мріяти, оптимістично сприймати дійсність, бачити добро і зло. Головною ознакою українського народу як етносу є його мова. Мова народу, краще, ніж будь-хто, розповість дитині і про красу рідної природи, і про характер людей, що її оточують, про історію та культуру рідного народу.

Надзвичайно велике педагогічне значення має також залучення в сім'ї дітей до спілкування рідною мовою, до задушевного і старанного виконання рідної народної пісні, уважного слухання переказів, легенд, повістей, прислів'їв, поговірок, казок. Адже ніщо не замінить дитині материнської ласки, батьківської лагідності. Батьки різними засобами усної народної творчості передають дітям уявлення про різноманітні події, душевний стан людей, їхнє відношення до рослинного та тваринного світу та явищ навколишньої дійсності [1, 64].

Першими кроком до виховання була молитва. Батьки молилися щоденно і вчили молитви дітей. Молитва вважалася найкращим засобом навчання дітей релігії, розвитку їх духовності і свідомості. Знання дітьми Євангелія було предметом гордості батьків, які бажали виховати своїх дітей на християнських засадах.

Вагомий вплив на формування емоційно-психологічного клімату в сім'ї мало спільне сімейне святкування християнських свят. Тут і Свята Літургія, і святковий одяг, і святкові страви, пісні й забави. Серед яких особливе місце займають колядки, щедрівки, веснянки, гаївки, купальські та обжинкові пісні і пов'язана з ними обрядовість.

Родинна педагогіка звертає увагу на те, що саме батьки є основними вихователями дитини, при цьому наголошуючи на народних традиціях, пов'язаних із особливим ставленням до рідних і близьких. Батьки повинні вміти вислухати, розуміти один одного, бути доброзичливими, взаємоповажними.

В своїх працях В. Сухомлинський зазначав: “Виховує, звичайно, сім'я в цілому, її загальний дух, культура людських стосунків. Але хто творить цей дух, цю культуру? Звичайно ж, батьки. Без батьківської мудрості нема виховуючої сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні стосунки, побудовані на громадянському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька й матері, самі стають величезною виховуючою силою. Але ця сила йде від батьків, у них – її коріння і джерело” [2].

Народна мудрість свідчить: “Які мамка й татко, таке й дитятко”, “Яке дерево, такі його квіти; які батьки, такі й діти” [4, 83].

Українська родинна педагогіка акцентує на тому, що батьки повинні піклуватися і дбати про своїх дітей, бачити в них особистість. Тоді й діти шануватимуть і піклуватимуться про своїх батьків. Батькам потрібно виховувати у дітей бажання спілкуватися з бабусями та дідусями, рідними та близькими. Важливим засобом спілкування може стати усна народна творчість, народні традиції, звичаї та обряди. Добрі ті стосунки між батьками та дітьми, які ґрунтуються на взаємній чесності, доброзичливості, ширості та порядності.

У народі кажуть, що сім'я з бабусею і дідусем, з їхніми життєвою мудрістю та душевною щедрістю завжди була, є і буде вершиною досконалості української родини, в якій зберігаються і примножуються традиції педагогічної культури українців.

Одним із способів залучення батьків, бабусь та дідусів до навчально-виховного процесу школи є проведення виховних заходів з українознавства “Мамині рушники”, “Батькова криниця”, “Бабусина скриня”, “Дідусева казка”. Всі ці заходи сприяють утвердженню народної основи виховання і є основою єдності педагогічних дій батьків і вчителів.

Виховні зусилля будуть мати вплив на формування особистості, коли базуватимуться на міцному національному підґрунті.

Відколи існує людство на землі, відтоді воно і дбає про продовження свого роду. І це не даремно від батьків передається дітям у спадок не лише генетичний код, рідна мова, побутовий досвід, а й матеріальна та духовна культура, втрата якої веде до деградації нації.

Етнопедагогічні традиції виховання – це своєрідний механізм передачі, засвоєння і розвитку народного досвіду виховання, культури, притаманної певному етносу, та формування на цій основі соціально та національно значимих якостей особистості [5, 52].

РОЛЬ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ ТА ЕТНОПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї

Уся виховна система спрямовувалась на вихованні людяності, любові до Вітчизни, до всього свого, рідного, шанобливого ставлення до людей праці.

Українська родинна педагогіка поділяє умовні методи родинного виховання на три групи: методи переконання; методи організації життєдіяльності дітей; методи стимулювання культурної поведінки. Методи переконання покликані формувати свідомість дитини, судження, погляди, переконання, ідеали. Методи організації життєдіяльності націлюють на “єдність слова і діла”, формують свідомість, дисципліну, культуру поведінки. Головне призначення методів стимулювання в українській родинній педагогіці – забезпечення педагогічної профілактики, присікання негативної поведінки й надання простору для благородних та добрих вчинків [1].

Родина є могутнім соціальним феноменом, який не лише забезпечує оптимальний рівень розвитку та формування особистості, а й є джерелом існування будь-якої освітньо-виховної системи.

Висновок. Отже, вивчаючи народну педагогіку наших прадідів, ми збагачуємося природними почуттями любові до матері і батька,

бабусі і дідуся, пошаною до старших, добротою, справедливістю, чесністю та іншими основами народної моралі. Знайомлячись з народною педагогікою моїх пращурів переконаюсь у необхідності її відродження в наш час. Впровадження народної системи виховання так потрібне на сучасному етапі. Нехай вона доповниться сучасним науковим змістом, але залишиться її національний характер виховання.

1. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навчальний посібник. – К: ІСДО, 1996. – 288 с.

2. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К: 1979. – С. 21.

3. Ткач М. Дерево роду. – К.: МПП “АНФАС”, 1995. – 106 с.

4. Українські прислів'я та приказки. – К.: Т-во “Знання”, 1992. – 96 с.

5. Юда Л.А. До питання про етнопедагогічні традиції виховання в Україні у II половині XIX – на початку XX ст. // Педагогічні і психологічні проблеми підготовки вчителів: Матеріали ювілейної наукової конференції, присвяченої 80-річчю Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 1996. – 220 с.

Стаття надійшла до редакції 05.07.2012

Джерела мудрості

“..люблю усіх ... ні на кого не тримаю зла ... намагаюсь робити та творити добро ... крізь терни до зірок досягаю успіху ... щира і відкрита, на скільки це дозволяю собі ... будую те, що давно зруйновано ... намагаюсь віддати все найкраще, що в мені ... я просто ... просто ... просто ...”

Мати Тереза

“навколо безліч людей ... скільки їх не злічить ... вони по кілька разів проходять повз нас ... залишаючи щось позитивне ... щось негативне ... усмішку ... сльози ... просто добрий погляд ... добре слово ... розуміння ... осуд ... інколи ти шукаєш у них порятунку ... розраду ... інколи навпаки – допомагаєш їм сам... інколи вони подарують тобі надію і віру... можливо просто покинуть ... або ж навпаки вб'ють у тебе все ... але це ж люди ... люди ... які супроводжуватимуть тебе завжди ... їх мільйони ... це ж люди ...”

Мати Тереза

